

עוד רמזים ופירושים בענין שבעה ספרי תורה, פרשת 'זיהי בנסוע' ופ"ה אותיות – ע' בעל הטורים בהעלותך; בן יהוידע כאן; דרשות בית ישי נט.ג.

*

'...מהמדרש שהובא בתוס' ורמב"ן יש מוסר השכל לבני הישיבה, שבשעה שהזמן בא לידי סוף שלא יהיה הרגש של שמחה מזה שנפטר מעול הלימוד של הישיבה, כמו שאמרו שם במדרש שהיה הרגש של תינוק הבורח מבית הספר – כי ראינו מה שאירע לבני ישראל מזה שאע"פ שלא היה בזה חטא ממש, אבל היה בזה השורש להחטאים של אחר כך וירדו בני' ממדרגתם ומהנהגה של משה רבינו והתחילה הנהגה אחרת, וכל זה משום שהסיעו עצמם מהר ה'.
וכן כשבן ישיבה עוזב למצוא לו פרנסה ומוכרח הוא לצאת מכותלי הישיבה, צריך לדעת כי עדיין בן תורה הוא וחייב בלימוד התורה בכל עת הפנוי, וכן שיהיה הנהגתו כבן תורה וכבן לוי...
ואז נתקן ענין זה של 'ויסעו מהר ה'', ונזכה לקיום הפרשה של 'זיהי בנסוע הארון' שתהיה הנהגה גלויה של הקב"ה בעצמו. כן יהי רצון בב"א' (מתוך אור גדליהו לר"ג שור סו"פ בהעלותך).

דף קיז

'הכא נעשה בסיס לדבר האסור'. לפרוש רש"י, העור נעשה בסיס לבשר שהוא אסור בטלטול. ואף על פי שלמעשה אנו מתירים לטלטל הבשר משום כבוד שמים, אך היות ומצד עיקר הדין הוא אסור בטלטול, די בכך כדי לעשות העור ל'בסיס לדבר האסור' (עפ"י רא"מ הורביץ. וע' רמב"ן ועוד).

'מי דמי התם נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר' – ואעפ"כ אם לא משום הצלת כתבי הקודש וכבודם, לא היינו מתירים להשתמש בתיק הספר שבתוכו מעות מפני שמעות חשובים ואינם בטלים, ולעולם הכלי נעשה להן בסיס אעפ"י שיש שם גם דבר המותר (עפ"י רשב"א להלן מב.).
ובשו"ע (שי"ט) מבואר שתיבה שיש בה דבר המותר ומעות, אם המעות אינם עיקר – מותר לטלטלה כמו שהיא. ולכאורה הוא הדין כאן שהספר חשוב מהמעות, היה לנו להתיר אף ללא הצלת כתבי הקודש. אך י"ל שאם לא משום חשש לכתבי הקודש היה צריך לכתחילה לנער המעות (וכמו שכתב הרשב"א שם בתירוץ השני גבי אפר, וכן נפסק בשו"ע בסעיף ח), ורק משום חשש עיכוב לא הצריכוהו לעשות זאת, כמו שאמרו בסמוך. וכן מבואר בשו"ת הרשב"א ח"א כב.
אך לפי מה שכתבו הפוסקים (מובא במשנ"ב שי"סקל"ו) שאם יש הפסד בניעור הדבר האסור אין צריך לנער, הלא גם כאן אילו היה מנער המעות לא היו ניצלים בדליקה, וא"כ אף ללא ענין הצלת כתבי הקודש היה לנו להתיר טלטול התיק עם המעות. ומוכח לכאורה מהרשב"א שנוקט שצריך לנער אף במקום הפסד. וצ"ע.

'כגון דלא קבעי ליה לעור. והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות...'. הגרעק"א תמה מדוע הפשט העור נחשב ל'דבר שאינו מתכוין' [אלא שאסור משום 'פסיק רישיה'], והלא מכוין הוא להפשטת העור רק שאינו צריך לו והרי זה כמלאכה שאינה צריכה לגופה, כמו מכבה את הדליקה ואינו צריך לפחם. [וע' משנת ר' אהרן ה, ט-י בישוב הדבר].

ואולי יש לומר לפי שמלאכת 'מפשיט' היא אחת ממלאכות העור כמעבד וממחוק וכו', הלכך כל שמפשיט לצורך הבשר ולא לצורך

העור אין כאן צורת מהות מלאכה זו ולא רק שחסר במטרת ותכלית המלאכה. אלא שמכל מקום אסור משום 'פסיק רישיה'. סברה זו יש לדקדקה בדברי הריב"ש (בתשובה שצד): 'דהא התם עור נפסד שהוא עקר ההפשטה, דהא חשבינן ליה דבר שאין מתכוין משום דלא בעי לעור, ולא מכוין להפשטה בשביל העור וע"פ שמכוין להפשיט בשביל בשר, והיינו משום דלא דמי להפשט אילים ותחשים דמשכן'.

[דוגמא לכעין זה – מלאכת 'מכה בפטיש' לדברי המגיד-משנה (ע' במובא לעיל מא), אלא שהוא חידש יותר, שאף ב'פסיק רישיה' אינו חייב. וכן יש מבארים במלאכת 'צידה' לשיטת הרשב"א (לעיל קו) שהנועל את הפתח לכוונה אחרת ועי"כ הצבי נשמר, מותר הגם שהוא 'פסיק רישיה' – כי באלו שם המעשה נקבע לפי הכוונה, וכל שאינו מכוין אינו נחשב כלל כגומר-מלאכה או צד, אבל כאן שם המעשה הוא הפשט העור, אלא שמכל מקום חסר בכוונת המלאכה, שהרי אין כוונתו לעשות מלאכה בעור. וע"ע דוגמאות נוספות להלן קלג. קמ. קמה.].

ועל דרך זו 'פסיק רישיה' ולא ימות' גופא, היינו בגדר 'אינו מתכוין' מפני שאינו רוצה בהריגתו אלא בנטילת הראש, ואף על פי שפסיקת הראש היא פעולת ההריגה והרי מתכוין לאותה פעולה, אין הפסיקה מהות המלאכה אלא נטילת החיות היא עיקר המלאכה.

'דשקיל ליה בברזי'. מכאן אחת ההוכחות שכתב הערוך ש'פסיק רישיה' דלא ניחא ליה מותר, שלכן התירו הפשט העור כל שאינו מעוניין ורוצה בעור. ואולם התוס' (ביומא לה. ד"ה רבי) דחו הראיה, שזה שהתירו – מפני שאינו דרך הפשטה כמו שכתב רש"י. ועוד יש לומר שמדובר שחותך לחתיכות דקות מאד עד שאינו ראוי אפילו לעשות קמיע, הלכך אינו נחשב כלל כמפשיט עור [ואין זה בכלל 'חצי שיעור' כי אין כאן מהות מלאכה כלל. או משום שאין 'חצי שיעור' אסור אלא בדחוי לאצטרופי. ע' יד דוד ומאר ישראל כאן; שבט הלוי ח"ח קעה].

והריב"ש (בתשובה שצד) כתב להוכיח מכאן כנגד הערוך, כי הלא משמע בסוגיא שהיה אסור להפשט אפילו בדרך זו שחותך לחתיכות אם לא משום התר מיוחד שהתירו לצורך גבוה [כמו שאמרו חכמים: 'אם מצילין תיק הספק עם הספר לא נפשיט את הפסח מעורו'], והלא לדברי הערוך התר גמור הוא – אלא משמע ש'פסיק רישיה' אסור משום שבות הגם שלא ניחא ליה.

א. נראה לישב דעת הערוך, שהוא סובר כיון שמכל מקום הוא מפשיט עור ומתכוין להפשט, היה לנו לאסור אם לא משום כיוון קדשים [ואין מסתבר לו להעמיד בעור קטן כל כך שאינו ראוי לכלום כמוש"כ התוס']. ואף על פי שבאמת נחשב לאינו מתכוין וכמו שנתבאר לעיל, מכל מקום נראה הדבר כמתכוין להפשט ממש רק אינו מעוניין בעור, ואין זה דומה לאינו מתכוין בעלמא. והוכחת הערוך היא שאם ננקוט בעלמא שאין התר לפסיק רישיה דלא ניחא ליה, לא היה מסתבר להתיר איסור שבות גמור, להפשט העור לגמרי [או משום שמשמע שאין כאן איסור שבות ממש, כמו שהוכיחו התוס' מפסחים סה:], ורק משום שמצד הדין מותר, יש להתיר כאן אעפ"י שנראה קצת כ'מתכוין'.

וע"ע דרך מחודשת בישוב שיטת הערוך עם הסוגיא, בספר משנת ר' אהרן ה, ט-י.

ב. עוד בדיני 'פסיק רישיה' בנוגע לסוגיתנו (פס"ד באיסור דרבנן; באופן שאפשר ללא 'פס"ד', ועוד) – ע' בשו"ת בספר מרכבת המשנה ריש הל' שבת; דובב משרים ח"ב מג; שפת אמת כאן; ברכת מרדכי ח"א כט; שבט הלוי ח"ח נט.

(ע"ב) 'הראוי לבהמה – לבהמה'. כתבו ראשונים (ע' ריטב"א ומאירי) שזוהו קטע לעצמו ואינו מתייחס למזון של סעודות, אלא מציל לבהמה כדי פרנסתה ליום אחד. וכתב בשפת אמת שאם נתן לבהמה מזון לכל היום, אינו צריך ליתן לה מזונות לפני אכילתו במנחה. ואולם כמה אחרונים כתבו לפרש שמשיר לבהמתו מזונות של סעודות, כי בכל פעם שהוא בא לאכול, צריך תחילה להאכיל לבהמתו (תוספות שבת, מובא בבאר הלכה שלד, א; הון עשיר ועוד. והגרשו"א (מובא בשש"כ פמ"א הערה יט) תמה על סבתם. וראה בהרחבה בספר מגדים חדשים).

'נפלה דליקה בלילי שבת...' על לשון 'לילי שבת' 'לילי יום טוב' – ע' באריכות במגדים חדשים.

'בשחרית – מצילין מזון ב' סעודות. במנחה – מזון סעודה אחת.' יש שכתבו להוכיח מכאן (ומעוד כמה מקומות כגון זה) שזמן סעודה שלישית הוא במנחה דוקא ולא קודם לכן (ע' תוס' ק"ח. ספר הישר לר"ת רחצ; רא"ש כאן ובתשובה כב, ד יג. רמב"ם ל, ט. וע' גם רש"י פסחים יג. ד"ה מזון). וכן פסק השלחן-ערוך (רצא, ב). ויש מתירים אף קודם לכן, ולדבריהם בכל מקום שהזכירו 'מנחה' לענין סעודה שלישית לא מן הדין הוא אלא שדיברו בהווה (כן דעת בעל הלכות גדולות, הובא בראשונים כאן). עוד נחלקו הראשונים האם מותר לחלק הסעודה לשתיים, לברך ברכת המזון ולבצוע שוב על הפת, או שמא אסור הדבר משום ברכה שאינה צריכה (כן דעת הר"י בתוס'. וכן הוא באור זרוע שבת נב. ואולם הרא"ש שם כתב כיון שעושה כן מפני כבוד השבת, אין זו ברכה שאינה צריכה. וראה עוד בהרחבה בשבולי הלקט צג עמ' 66). גם בנוגע לזמן סעודה שנייה, יש אומרים (על פי לשון הרמב"ם והשלחן-ערוך. וכן על פי דברי הוהר והמקובלים) שצריך להקפיד לעשותה לפני חצות היום, כי זמנה נקבע ל'שחרית'. וכן ביום טוב יש להקפיד בדבר [ומצוי הדבר בשמחת תורה וכן בחג השבועות, שהסעודה מתאחרת לאחר חצות]. ואמנם מדברי המשנה-ברורה (רפח, א. מהפריימגדים) נראה שאין צורך להקפיד בכך, אך בני ספרד ההולכים אחר פסקי מרן השו"ע, יש להם להקפיד (עפ"י שו"ת אור לציון להגר"צ אבא שאול ח"ב כא, ד. וכן מן האשכנזים יש שמקפידים על כך).

ומובן בזה הדרשה לשלש סעודות משלש פעמים 'היום' שנאמר בשבת; כי גילה הכתוב שהשבת נחלקת לשלשה זמנים חלוקים, וכל זמן הוא כיום' לעצמו שצריך לכבדו בסעודה. וכבר האריכו בענין זה בספרים.

'מכדי בהיתרא קטרה, נציל טפיי? אמר רבא: מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויה.' ואם תאמר מה מקשה והלא אסור לטרוח משבת לצורך חול? ולכאורה יש להוכיח מכאן מה שכתבו כמה פוסקים שדבר שאין בו טירחה מותר לעשותו בשבת לצורך חול באופן שאם לא יעשהו יבוא לידי הפסד (ע' משנ"ב ובאור הלכה רנד, ז – לענין הוצאת פת מרובה מן התנור; שמירת שבת כהלכתה כה, פג). אך נראה שאין זה בכלל 'דבר שאין בו טירחה', ואם כן חוזרת הקושיא מהי סברת המקשה – ובספר 'חדש האביב' הסביר סברת המקשה להתיר לטרוח לצורך חול כי יש לחוש שמתוך שאדם בהול על ממונו, אם לא תתיר לו עלול הוא לכבות. ותיירץ: אדרבה אם נתיר לו יש לחוש לכבויה, הלכך משאירים את הדבר על דינו שלא לטרוח לצורך חול.

והיה מקום בסברה לומר שאין זה נחשב טירחה לצורך חול, כי כל מעייניו ועסקו הוא שלא יפסיד כעת את רכושו, ולא משום תכנון ליום המחר. ומה שבחבית שנשברה אין מותר להציל יותר מג' סעודות, לא משום איסור הכנה אלא משום חשש הבאת כלים או שמא יתקן התבית (ע' רמ"א וב"ח שלה. תדע, שהרי בביתו או בחצרו כתבו הפוסקים שמותר אפילו הרבה. וכן יש אומרים שלאחרים מותר להציל לעצמם יותר מג' סעודות. ואף לדעת האוסרים, כתב במשנ"ב שכשמצילים עבור בעה"ב מותר אף יותר – הגם שאין זה לצורך השבת, אלא כיון שכל מגמתם להציל מההפסד שבהווה). ועוד י"ל שכל שעושה לשימור המצב הקיים ואינו משנה מצב, אין זו בגדר 'הכנה' האסורה אפילו אם עושה בשביל יום חול [סברא זו מובאת בשש"כ יב, ג, כה, פא אודות שריית כלים עם שיירי אוכלין כדי שלא יידבקו, וכן החזרת ארבעת המינים למים שלא יכמשו הגם שאינו צריך להם היום. ואולם בשו"ת אור לציון (ח"ב לד, א) נקט שאף שריית כלים כדי שלא יידבקו שאריות המזון הריוו הכנה משבת לחול. גם מתוך דברי האג"מ נראה לכאורה שלא נקט כסברא זו – ע' במובא אהלן קכה: ובסיכומים לדרך קיג].

'הציל פת נקיה אין מציל פת הדראה.' הוא הדין לפת נקיה שאינו יכול להציל, שהרי מציל מזון שלש סעודות ותו לא. אלא בא להשמיענו שאין אומרים יכול הוא לומר רוצה אני גם הדראה (עפ"י חו"א ס, א).

דברי זירא הוה בצע אכולה שירותיה. יש מפרשים דלא כרש"י [שלפירושו אינו ענין ל'לחם משנה'], שהיה רבי זירא בוצע על שתי הככרות שלא כמנהג רב כהנא (כן פרשו הרשב"א והריטב"א, וכן נהגו המהרש"ל והשל"ה. ולזה הסכים הגר"א).

וכתב הב"ח (רעד): 'וכך ראוי לנהוג, כשני הפירושים, לבצוע פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה, וגם לבצוע שתי הככרות של לחם משנה, לחתיכות, שיאכלו כל המסובין מהם, ועל כל פנים יהא נוהג כך בסעודת בוקר, דכבוד יום קודם לכבוד לילה'. ואולם העולם נוהגים כדעה ראשונה (משנה ברורה שם). ושמעתי מאבי מורי זצ"ל בשם כ"ק אדמו"ר מאמשינוב שליט"א, שבאופן שאין מברכים 'המוציא' כגון בשהתחיל סעודת פורים קודם שבת ונמשכה לשבת, מסתבר שיש לבצוע על שני הלחמים ביחד גם אם אין נוהגים כן בשבת דעלמא, כי בלא זה אין ניכר ענין לחם משנה כל כך.

והאר"י ל' כתב שהבוצע צריך לאחוזו שתי הככרות בידו, ובוצע מן העליון בעודו מונח על התחתון. ופירש בספר בן יהודע שזהו 'בצע אכולה שירותיה' – בעודו אחוז בידו בככר התחתון, היה בוצע מהעליון.

'אמר רבי יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרשו: ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאהו בשדה...'. נראה שיתור היום שבפסוק נדרש כאילו נאמר שלש פעמים אכלוהו היום. מכאן לשלש אכילות ביום השבת.

ובא הרמזו בתיבת 'היום', על פי מה שאמרו שהמקיים שלש סעודות ניצול משלש פרעניות שנאמר בהם יום – כי לעולם ההצלה והגאולה נקראות על שם היום, והצרה על שם הלילה (עפ"י מהרש"א). ע' שם משמואל (ויקהל) בענין שלש סעודות, שהן כנגד שלש שבתות; שבת בראשית הראשונה, שבת מתן תורה ושבת שלעתיד לבוא. ומרומזו בשלש 'היום' – כי שלשה ימי שבת המה. וע' לעיל.

דף קיח

באורי פשט, הערות ורמזים

'עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות...'. יש לדייק מלשון הגמרא שעיקר הרגשת קדושת השבת הוא בסעודות, וכשלא יאכל הסעודה נעשה מהשבת חול. אכן לא אמר 'עשה שבת חול', כי קדושת שבת עצמה קבועה וקיימת ואינה משתנה, אבל 'שבתך' כלומר אותה קדושה שישראל מכניס בשבת על ידי הסעודות וכסות נקיה וכד', יכול לעשותה חול ממש (עפ"י לקוטים מר' צדוק הכהן, בטוף ספר פוקד עקרים עמ' 59. עפ"ש בהרחבה; פרי צדיק ויגש יב).

כיוצא בזה מובא בזה"ק (פר' קרח, דף קעט): מובא הביטוי 'שבת של חול' וכבר נאמרו בדבר כמה פירושים – ע' במובא בספר מאור ישראל קיט.

– עשה את עבודת הקודש ('שבתך') שאתה עובד – 'חול', כלומר בצנעה ובכיסוי, כאילו היו מעשים רגילים שאין ניכרת בהם עבודתך, 'ואל תצטרך לבריות' – שיהללו אותך וישבחוך על צדקתך וקדושתך (עפ"י ספרים).

אף על פי שאמרו אין קורים בהם, אבל שונים בהם ודורשים בהם. נצרך לפסוק – מביא ורואה בו. שלא במקום המדרש, כגון יחיד בביתו; לרבי נחמיה אין קורין מהטעם האמור. ולחכמים, רב התיר [לפי הסבר סתמא דגמרא] ושמואל אסר (מפני שמבטלו מליילך אצל דרשת החכם, המשלב בדרשתו הלכות איסור והתרת). ולדברי רב אשי, גם רב לא התיר בזה.

שלא בזמן המדרש, כגון לאחר אכילה (שלא היו דורשים משום שכרות. רש"י); לרבי נחמיה אין קורין ולחכמים קורין, וכן היה מנהג נהרדעא לקרוא בכתובים במנחה של שבת. (אפשר ששמואל הנהיג שם כן (עפ"י רש"י ותוס'). ואפשר ששמואל עצמו סבר כרבי נחמיה, אבל בני מקומו נקטו כדעת הרבים. עפ"י רמב"ן).

[אמר רבא: מפני שלשה דברים יורדים בעלי בתים מנכסיהם; שמוציאים עבדיהם לחירות, ומסיירים נכסיהם בשבת, וקובעים סעודה בשבת בזמן בית המדרש. אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודה בשבת ואחת קבעה סעודה בערב שבת, ושניהם נעקרו. גטין לח].

הרי"ף פסק שמוטר לקרוא בכתובים שלא בזמן בית המדרש. ומגדולי הראשונים כתבו שכיום שאין בידינו מנהג הראשונים לדרוש בבית המדרש עד זמן סעודה, אין לנו להמנע כל היום כולו מקריאת כל כתבי הקדש ושאר ספרים שיש בהם סרך קדושה (כן הביא המאירי. ונראה שהם דברי בעל המאור כאן, וצריך לתקן שם הלשון).

ב. שנינו, מצילים תיק הספר עם הספר ותיק התפלין עם התפלין ואף על פי שיש בתוכם מעות. במהלך הסוגיא רצו לומר שכמו כן מותר להביא תיק שאין בו אלא מעות בשביל להציל ספר תורה, ואעפ"י שהתיק מזהו בסיס לדבר האסור. אלא שהקשו על מקור הדבר, שמא כשיש לו פנאי תוך כדי הבאת התיק, להשליך את המעות ממנו – ישליך ולא יטלטלם.

א. נחלקו הפוסקים אם מותר בשעת הדליקה (או מפני הגנבים והלסטים), להניח לכתחילה ספר ותפלין בתוך תיק מלא מעות כדי להציל המעות למקום שמצילים שם כתבי הקדש, או אין התר אלא אם היה מונח הספר בתיק מערב שבת או בשבת (ע' או"ח שלה, טז). ודעת הט"ז להתיר לטלטל חפצים יקרים וכספים מפני הדליקה אעפ"י שהם מוקצה, משום שאדם בהול על ממונו ואם לא נתיר עלול לכבות. ואעפ"י שהאחרונים חלקו על כך [ולא התירו זאת בבית שהדליקה שמה אלא בבית אחר] – אין למחות ביד המקלים (עפ"י שער הציון שלד סק"ג ובאה"ל שם).

ב. משמע בגמרא ובפוסקים שגם אם אין התיק מיוחד לספר ולתפלין – מצילים עם הספר והתפלין (ע' שפת אמת).

דפים קטז – קיז

קפג. ערב פסח שחל להיות בשבת – כיצד מפשיטים את עור הקרבן, ומה דינו בטלטול?

ארבעה עשר בניסן שחל להיות בשבת – מפשיטים את הפסח עד החזה [לצורך הוצאת האימורים להקרבה. ואין מוציאים קודם ההפשט – משום נימים]. דברי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא. וחכמים אומרים: מפשיטים את כולו. מה טעם – אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: שנאמר כל פעל ה' למענהו

– לכבודו; שלא יסריח הבשר (רב יוסף), או שלא יהו קדשי שמים מוטלים כנבלה (רבא). ונפקא מינה בין הטעמים: כאשר מניחו על שלחן של זהב שאינו מבוזה, או ביום שאיננו חם שאין הבשר מסריח. לדברי רב אשי, כשם שנחלקו לענין הפשט כך נחלקו לענין טלטול.

לפרש"י, המחלוקת בטלטול אמורה לענין הקרבן אחר הוצאת אימוריו. ובעצם הבשר אסור בטלטול שהרי אינו ראוי אלא לערב אך לחכמים יש להתיר לטלטלו מחמה לצל שלא יסריח, ואגב הבשר הותר טלטול העור המחובר לו. ורי"ש אסר לטלטל הבשר, וממילא גם את העור. התוס' חולקים וסוברים שהבשר עצמו מותר בטלטול משום מניעת בזיון קדשי שמים, ומשום כך מותר לטלטל גם כשהעור מחובר לו. לא נחלקו אלא כשהפשיט את כולו [וכן בתמידין ומוספים שמתרים בהפשט], האם הותר לטלטל העור מפני שעדיין נצרך לבשר כדי שלא יתכלך, אם לאו.

ויש מפרשים, בין שהעור מחובר לבשר בין שאינו מחובר מחלוקת (ערמב"ן).

למר בר רב אשי, לא נחלקו לענין טלטול אלא לענין הפשט בלבד. רבי ישמעאל אסר אפילו בכגון שחותר את העור חתיכות דקות (או שעושה בו נקבים – כפירוש ר"ח) ואינו מפשיטו בשלמותו. וחכמים חולקים.

א. אפשר שלחכמים מותר אפילו מפשיטו בשלמותו (עפ"י תוס' בתירוץ אחד. וכן נקטו הרמב"ן והרשב"א והר"ן להלן קלג: עפ"י הסוגיא שם. וכן כתב הלחם משנה (קרבן פסח א, יד) בדעת הרמב"ם. וע"ש בשער המלך ומרכבת המשנה ריש הל' שבת; לקוטי הלכות ספ"ה דפסחים). ובעל המאור כתב שגם לחכמים אין התר אלא בחיתוך (וע' גם בתוס' בפסחים (ס:)) שהפשט שלאחר החוזה לא התירוהו חכמים אלא בחיתוך).

ב. בדעת חכמים, יש אומרים שאין מותר להפשיט את כולו רק קודם הוצאת האימורים [ואז מותר לטלטל לדברי הכל, שהרי זה בסיס לדבר המותר (– האימורים) והאסור], אבל לא לאחר הוצאתם (עפ"י בעל המאור. וכן י"א בדעת הרמב"ם – עפ"י שאגת אריה נא [דלא כמשמעות הסוגיא להלן קלב כפרש"י]. וע"ע בשער המלך קרבן פסח א, יד). ויש אומרים שמותר להפשיט אף לאחר הוצאת האימורים כדי שלא יסריח (עפ"י רמב"ן. וערמב"ן קלג: שנקט שם כפי דעת בעה"מ. וע"ש ריטב"א).

ג. הוא הדין לשאר קרבנות ציבור. או אפשר דוקא בפסח התירו חכמים מפני שעיקרו בא לאכילה (עפ"י תוס' מנחות ס:).

דף קיז

קפד. א. להיכן מצילים כתבי הקודש מפני הדליקה?

ב. להיכן מצילים אוכלים ומשקים מפני הדליקה, וכמה מותר להציל?

ג. מי שנשברה לו חבית בראש גגו בשבת, ומשקים נוזלים ממנה – מה יעשה?

ד. שכח פת בתנור וקדש עליו היום – מה יעשה?

א. מצילים כתבי הקודש מפני הדליקה למבוי שאינו מפולש. בן בתירא אומר: אף למפולש. ונחלקו אמוראים בפירוש 'מפולש' / אינו מפולש'; –

רב חסדא אמר: מבוי בן שלש מחיצות ושני לחיים – זהו 'שאינו מפולש', וכרבי אליעזר המכשיר מבוי בטלטול רק באופן זה [ולבית שמאי צריך לחי וקורה, ולבית הלל די בלחי או בקורה]. שלש מחיצות ולחי אחד – זהו 'מפולש' שהתיר בן בתירא.

א. לפירוש זה, לבית הלל שהלכה כמותם, הכל מודים שמצילים למבוי של שלש מחיצות שיש לו לחי או קורה (עפ"י תוס').

ב. מרש"י משמע, וכן מפורש ברמב"ן, שלרב חסדא לא התירו להציל אלא אם נשתתפו בני המבוי יחדיו. ואולם המהרש"א נקט שמותר אף ללא שיתוף. (ונראה שאילו היה רואה דברי הרמב"ן לא היה מוציא דברי רש"י (ותוס') מפשטותם. ומש"כ רש"י במשנה – היינו למסקנא דרב אשי).
 רבה אמר: מבוי של שתי מחיצות מקבילות ושני לחיים, אחד בכל פתח – זהו מבוי שאינו מפולש, וכשיטת רבי יהודה המתיר טלטול במבוי כזה (ומותר להציל לתוכו אם נשתתפו בו. רמב"ן). ובן בתירא מתיר בכתבי הקדש אפילו בלחי אחד.
 רב אשי אמר: שלש מחיצות ולחי אחד – זהו 'שאינו מפולש' שהתירו חכמים, ואפילו רבי אליעזר המצריך שני לחיים מודה הוא בספר תורה שמספיק לחי אחד. ולבן בתירא מותר להציל [אף לרבי אליעזר] למבוי של שלש מחיצות ללא לחי.
 הלכה כחכמים ולא כבן בתירא, וכרב אשי. הלכך מצילים למבוי שיש בו שלש מחיצות ולחי אחד, ואף על פי שלא נשתתפו בו (עפ"י רי"ף ר"ח רמב"ם (כג, כו) סמ"ג רמב"ן רשב"א רא"ש ור"ן).
 ובעל המאור והמרדכי פסקו שמותר להציל כתבי הקדש למבוי של שלש מחיצות ללא לחי.

ב. מצילים מזון שלש סעודות [ולדברי רבי חידקא – ארבע]; הראוי לאדם – לאדם, הראוי לבהמה – לבהמה. לתנא קמא, מצילים כמנין הסעודות שיש לפניו מאותה שעה ועד צאת השבת. ולרבי יוסי לעולם מצילים מזון שלש סעודות, אפילו בזמן מנחה. גזרו חכמים שלא יצילו יותר, מתוך שאדם בהול על מזונו, אם תתיר לו להציל הכל ולא יוכל – יבוא לכבות.
 הציל פת נקיה – אין מציל פת הדראה (= קיבר, שניטל הדרה. ערש"י ורש"ש). פת הדראה – מציל פת נקיה.
 א. יש אומרים שיכול אף לכתחילה להערים ולהציל פת הדראה ואחר כך פת נקיה, שאין ההערמה ניכרת כי יכול לומר מחמת בהילולי שכחתי ולקחתי הדראה אבל באמת אני רוצה לאכול נקיה (משנ"ב שלד סק"ב בשם תוספת שבת).
 וכן הדין בשאר מינים; הציל בשר – יכול לחזור ולהציל דגים, שיכול לומר בדגים אני חפץ יותר מן הבשר (רי"א"ו, וכן פסקו אחרונים).
 ב. שלש סעודות שאמרו – לכל בני ביתו (כן הוכיח בבאור הלכה ר"ס שלד מהתוס', ופשט ספק הפמ"ג). וכן מבואר בירושלמי (מהתוספתא) שמזמין אורחים ואחר כך מציל כדי שלש סעודות לכל אחד. ולדברי רבי יוסי ברבי יהודה מותר אף להערים ולהציל הרבה ואח"כ יזמין אורחים כדי שיהיו להם מזון לסעודותיהם.

להיכן מצילים – לחצר המעורבת. בן בתירא אומר אפילו אינה מעורבת (משנה קכ.).
 לרבה (ואב"י ורב אשי), מצילים אכלים ומשקים למבוי (שנשתתפו בו. תוס', רמב"ן) של שלש מחיצות ושני לחיים לרבי אליעזר, כדין חצר המעורבת. [לבית שמאי – בלחי וקורה, ולבית הלל – בלחי או קורה].
 ולרבי יהודה המתיר טלטול במבוי של שתי מחיצות ושני לחיים, יש להתיר להציל אכלים ומשקים לשם (אב"י).

כאשר מציל לאותה חצר, לדברי רבי אבא בר זבדא אמר רב: מותר להציל אף יותר משלש סעודות. הלכה כחכמים שאין מותר להציל לחצר שאינה מעורבת (רי"ף ורמב"ם; או"ח שלד, י. ואף הרמ"א שהקל כתבו אחרונים שלא הקל אלא במלבושים. וצ"ע עתה שאין לנו כמעט רשות הרבים גמורה, האם יש לגזור – שש"כ פרק מא הערה י').
 ולחצר שלו שאינה צריכה עירוב – יש מתירים להציל כמה שירצה, ויש חולקים. וכן נחלקו

הדעות אם מותר להציל מבית לבית כיון שהבתים מקורים ואין לחוש שמא יוציא לרשות הרבים. ובאותו בית מותר לכל הדעות להציל מחדר לחדר כמה שירצה (עפ"י או"ח שלד, יא). ולמעשה אפשר שיש לסמוך על דעת המקלים (משנ"ב סק"ט. וכן סתם בשש"כ מא, ו).

מצילים מיום הכפורים לשבת אבל לא משבת ליום הכפורים ולא משבת ליום טוב ולא לשבת הבאה.
א. נחלקו הפוסקים אם מותר להציל מיום הכפורים לצורך סעודת הלילה; הרשב"א הר"ן הריטב"א והרי"ד נקטו להתיר (וכן הביאו מהירושלמי), ואילו הרי"ז כתב לאסור. ופסק השלחן-ערוך (שלד, ד) כדעה ראשונה.
ב. יתכן וביום טוב מותר להציל כמה שירצה, כי אפשר שמותר להוציא אף לרשות הרבים משום הפסד, מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש הותרה שלא לצורך. וגם משום כיבוי הלא יש כמה אופנים שמותר לכבות ביום טוב, ועל כן שמא לא גזרו בזה (עפ"י הגרשו"א, מובא בשמירת שבת כהלכתה פמ"א הערה יד).

ג. נשברה לו חבית בראש גגו, מביא כלי ומניח תחתיה [והסיק רבא, שלא כדברי רב שיובי, שאפילו היה הכלי מחזיק יותר מכדי שלש סעודות – מותר. להלן קכ.], ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט (את הקילוט מן האויר) או יצרף (- יסמיכנו לכותל, לקבל את המשקים הזולפים); גזרו חכמים מתוך שהוא בהול, עלול להביא כלי דרך רשות הרבים.
נודמנו לו אורחים – מביא כלי אחר וקולט או מצרף, ולא יקלוט ואחר כך יזמין אלא יזמין ואחר כך יקלוט. ואין מערימים בכך (להזמין אורחים שאינם צריכים לאכול ויותרו. רש"י). משום רבי יוסי ברבי יהודה אמרו: מערימים.

א. הרמב"ם (שבת כב, טז) פסק שמערימים (וע' בהגר"א (שלה) שלא התיר הרמב"ם אלא כשאין ההערמה ניכרת. וע' תוס' להלן קלט: ד"ה מאי). והטור (שלה – עפ"י רב צמח גאון) כתב שאין מערימים בכך. ואולם אם עבר וקלט ואחר כך זימן אורחים מותר, אעפ"י שאינם צריכים לאכול ולשתות (עפ"י שו"ע ורמ"א; שו"ע הגר"ז).

ב. ודוקא שנשברה החבית והיא נוזלת, אבל נסדקה והיא מטפטפת, אין אדם בהול ולא גזרו, ומותר להביא כלי ללקוט ולצרף (רבנו תם).

ג. לא גזרו אלא בהבאת כלים מחצר לבית או מחצר לחצר, אבל כלים שבאותו בית – מביא (ראשונים). ובעל התרומות כתב שעתה שאין לנו רשות הרבים כמעט, מותר להביא. והרמב"ן ועוד חולקים.

ד. לדעת הרי"ז (והביאו הר"ן להלן), יכולים אחרים להציל אפילו בכלים הרבה, לפי שאינם בהולים על ממון שזוכים בו מן ההפקר. ויש חולקים.

ד. שכח פת בתנור וקדש עליו היום – מצילים מוון שלש סעודות, ואומר לאורחים בואו והצילו לכם. וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין, שאעפ"י שרדיית הפת אינה מלאכה אלא חכמה, כל מה שאפשר לשנות מדרך חול – משנים.

גם האחרים אינם מותרים אלא לצורך אכילתם לשבת, אבל יותר מכך אסור, מפני שרדיית הפת אסורה משום שבות והתירו רק משום כבוד השבת (ראשונים).

קפה. אלו הלכות למדו חכמים מפרשת המן לענין סעודות שבת והכנותיה?

אמר רב חסדא: לעולם ישכים אדם להוצאת שבת, שנאמר והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו – לאלתר (שההבאה בהשכמה, שנאמר וילקטו אותו בבקר, ומיד כשיביאו – יכינו רש"י). ויש דורשים ממשמעות 'והיה' – מיד. ע' ב"י ר"ס רנ משבלי הלקט בשם מדרש).

אמר רבי אבא: בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות, שכתוב לחם משנה. אמר רב אשי: ראיתו לרב כהנא שהיה אחוז שתיים בידו ובוצע אחת. אמר לקטו לחם משנה כתיב (אבל על בציעה אין כתוב 'משנה'). רבי זירא היה בוצע על כל סעודתו (– פרוסה גדולה המספקת לאותה סעודה. רש"י). [אמר לו רבינא לרב אשי: והלא נראה הדבר כרעבתנות? אמר לו: כיון שבכל יום אינו עושה כן אלא בשבת בלבד, אין נראה כרעבתנות].

א. יש מפרשים שהיה רבי זירא בוצע על שתי הככרות. וכן דעת הגר"א להלכה.
ב. פסק הר"ף שצריך לבצוע על שתי ככרות ביום טוב כמו בשבת, כי גם בערבי ימים טובים היה יורד המן לחם משנה, שביום טוב לא היה יורד. ויש מדרשים חלוקים בדבר, אם ירד המן ביום טוב אם לאו (עפ"י תוס' פסחים קטו. עירובין לח: ביצה ג:).
ג. גם הנשים חייבות לבצוע על שתי ככרות שאף הן היו בנס המן. ועוד שאיש ואשה שוים הם לכל דיני שבת (עפ"י ראשונים).
רבי אמי ורבי אסי, כאשר נודמנה לפניהם פת של עירוב – היו בוצעים עליה (לברכת 'המוציא'). אמרו: הואיל ונעשתה בה מצוה אחת, תישה בה מצוה אחרת.

א. יש מפרשים למוציא שבת וי"א בשבת, שכיון שהותר לטלטל בין השמשות אפשר לאכלה הפת בשבת (ע' חדושי הר"ן). וכן מפורש בירושלמי וכן נפסק להלכה (או"ח שצד, ב. וע' שפ"א ומגדים חדשים).
ב. כעין זה היה נוהג מהרי"ל בפת של ערוב תבשילין; היה נוטלה ל'לחם משנה' בסעודה שלישית בשבת שלאחר יום טוב (ומובא במשנ"ב תקכו סקי"א. וכיו"ב כתב מהרי"ל בציציות שבלו, להניח בספר לסימן, או למצוה אחרת. מובא במשנ"ב כא סקי"ח. וע"ע כיו"ב בשו"ת מהרי"ק מא; העמק שאלה וישלח כו. וע"ע דוגמאות נוספות בפוסקים, בספר מגדים חדשים).
כמו כן כבר שכבר ברכו עליה בסעודה אחת, מצוה לבצוע עליה בסעודה שניה אם היא עדיין שלמה. וכן כל כיוצא בזה (ריטב"א).

דרשו חכמים חיוב שלש סעודות בשבת משלש פעמים היום שנאמר באכילת המן. לרבי חידקא חייבים ארבע סעודות, [ואותם שלש היום – מלבד סעודת הערב].

א. התוס' (בסוכה כט.) צדדו לומר, כיון שלמדנו סעודות שבת מן הכתוב במן, צריך פת דוקא ואין די במיני תרגימא. ועוד כתבו: גם אם נאמר שיוציא במיני תרגימא, אינו יוצא בפירות. ויש פוסקים הסוברים שמצד הלימוד מהמן יוצאים אף בפירות, ורק משום 'קידוש במקום סעודה' צריך פת [ונפקא מינה לסעודה שלישית שאין בה קידוש] (ע' תר"י ברכות מט; ר"ן שבת דף מד. בדפי הר"ף).

ב. לימוד זה אינו אלא אסמכתא בעלמא, אבל אין חיוב שלש סעודות מהתורה (עפ"י פוסקים. ע' א"ר סוס"י קסז ועוד. וע' בהקדמת קרית ספר (ד) שלולא האסמכתא מהכתוב היו מתקנים שתיים או ארבע סעודות). ויש שכתבו שסעודת שבת דאורייתא (ע' באר יצחק אה"ע ב. וע"ע בפוסקים המובאים להלן קיט. ומה שאמרו להלן עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות ואינו נוטל מן הקופה סעודה נוספת לשבת – י"ל שגדרה מצות עונג היא לפי האפשרות שבידו, וכגון מצות צדקה שהיא חלה רק על מי שיש לו ממון ליתן).